

LÄRARHANDLEDNING

ACTS OF GOODNESS

BACKA TEATER

LINDHOLMEN HISINGEN | WWW.BACKATEATER.SE | 031 708 71 01

Göteborgs Stadsteater

Med det här lärmaterialet delar vi med oss av våra egna ingångar till tematiken, ger tips på hur du kan lägga upp ett samtal efter föreställningen samt värderingsövningar som ni kan använda er av i efterarbetet.

Det finns inget enkelt sätt att definiera godhet, som Platon en gång skrev ”*Vi diskuterar ingen liten sak, utan hur vi bör leva.*” Med ”Acts of Goodness” beger sig Backa Teater in i diskussionen om ansvar, val, livet och samhället. Vad är det som driver oss till att utföra goda handlingar – även om dessa handlingar går emot vårt egna välbefinnande och hälsa?

”Acts of Goodness” krockar reella mellanmännsliga händelser av godhet mot en fond av ett Europa av idag. I spåren av ekonomisk kris ser vi samhällen där arbetslösheten ökar i samma takt som de sociala skyddsnetten försvinner. Där främlingsfientliga krafter växer och demokratiska rättigheter försvagas har behovet av enskilda människors godhet ökat.

Att göra dramatik av mänsklighetens svarta sidor, att försöka förstå sig på hur ”ondska” fungerar och hur ”ondska” manifesteras, att försöka förstå sig på och förklara hur de onda handlingar som sker kan ske, är något som dramatiker ägnar mycket tid åt. Men vad händer om vi vänder på det. Om vi ser på den goda handlingen som något som är lika viktigt att dissekera?

Vi har inga svar på vad en god handling är, heller inga svar på varför goda handlingar sker. Men i idén om den goda handlingen existerar en fundamental byggsten i det vi kallar Samhälle. I de berättelser om goda mellanmännsliga handlingar som vi tagit del av finns stråk av civilkurage och ansvarstagande för sina medmänniskor. En möjlighet till att skapa den värdegrund som vi sedan utgår ifrån i vår vardag, i våra handlingar och i bygget av det samhälle där alla måste få plats att leva.

Med varma hälsningar

Erika Isaksson, informatör
erika.isaksson@stadsteatern.goteborg.se

INNEHÅLL

RESUMÉ - EN SAMMANFATTNING AV PJÄSEN

ATT PRATA OM EN SCENKONSTUPPLEVELSE

ORDLISTA

MORALEN, RELIGIONEN, FILOSOFIN OCH DEN GODA HANDLINGEN

NORMER OCH VÄRDEGRUNDER

FN:S DEKLARATION ÖVER DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

DEN GYLLENE REGELN

FILOSOFISKA INRIKTNINGAR

- DYGDETIK
- PLIKTETIK
- KONSEKVENSETIK
- ETISK EGOISM
- NIHILISM

CITATEN

RESONERA MORALISKT - MEN AGERA DÅ?

GODHETSFORSKNING

VÄRDERINGSÖVNINGAR

PRODUKTIONSFAKTA

”Whatever our souls are made of,
his and mine are the same”.

Emelie Brontë

ACTS OF GOODNESS

RESUMÉ - EN SAMMANFATTNING AV PJÄSEN

Acts of Goodness bygger på dokumentärt material, historier som är insamlade från olika länder i Europa som sedan blivit bearbetade av Mattias Andersson, föreställningens regissör och dramatiker. Föreställningen består av två delar. Scenen är uppdelad i tre fält. I vardera fält befinner sig två personer.

ADAM OCH MIKAEL

Adam ligger i början av pjäsen på marken, blodig, nerslagen. Mikael kommer till platsen och försöker trevande att hjälpa honom men blir nerslagen av Adam och lämnas blodig ensam i samma position han själv fann Mikael.

BLANKA OCH SONJA

Blanka, en ung kvinna med romskt ursprung ligger bedjande med en pappersmugg framför sig. Sonja, en ung kvinna skänker i omgångar allmosor till Blanka. Hon bjuder till slut hem henne, ber henne om att få hjälpa till.

REBECKA OCH MARKUS

Ett par från medelklassen med ett barn. Markus arbetar på sjukhus, Rebecka är sjukskriven. Markus har erbjudit sig att såväl bekosta en resa samt ta ansvar för deras gemensamma barn under en dryg vecka då Rebecka får åka iväg på en resa till Paris tillsammans med sin bästa vän. Mellan Rebecka och Markus utspelar sig en diskussion som handlar om huruvida det finns baktankar med Markus erbjudande och om handlingen i sig överhuvudtaget kan benämnas som god.

De tre situationerna på scenen får oväntade vändningar där maktförhållanden och de förväntade goda gärningarna vänds. Dessa tre scener krockas med dokumentära berättelser i högtalare på orginalspråk. Texten visas på svenska på den stora LED-skärmen eller läses upp av skådespelarna.

Vi får ta del av:

SIMONE FRÅN HAMBURG, TYSKLAND

Simone, som lider av anorexia nervosa, berättar om en äldre man som hjälper henne hem när hon svimmat i ett varuhus.

ADRIJANA FRÅN BELGRAD, SERBIEN

Adrijana berättar om när hennes släktingar flyttar hem till dem under Bosnienkriget. Hur hon, trots irritationen över antal människor i den lilla lägenheten, såg det lilla barnets behov av att bli sedd och lyssnad på.

ACTS OF GOODNESS

KOSTAS FRÅN ATHEN, GREKLAND

Kostas berättar om när han 2009 förlorade jobbet och tvingades flytta hem till sin mamma och de tillsammans fick leva på hennes pension på 500 euro. Hur han trots den svåra ekonomiska situationen delar med sig till de som ännu mindre har.

SAARA FRÅN HELSINGFORS, FINLAND

Saaras historia handlar om hur en äldre pojke stod upp mot sitt killgäng i en situation där Saara och hennes 13 åriga vän var väldigt utsatta.

FELIPE FRÅN BARCELONA, SPANIEN

Felipe berättar om hur han upplåter sin lägenhet och ger vännen ett arbete trots att denne tidigare avskedat Felipe.

MARCO FRÅN BRINDISI, ITALIEN

Marco berättar om en bekants historia. Hur hans vän, som flytt till Europa, hjälper en man över gränsen trots att personen i fråga hotat honom till livet.

TRIFA FRÅN ROTTERDAM, HOLLAND

Berättar om kvinnan som riskerar sitt liv, äktenskap och frihet för att gömma Trifa undan den förtryckande regimen i Turkiet.

VIOLETA FRÅN BUKAREST, RUMÄNIEN

Violeta berättar om hur hennes far som blev skjuten av en man med tre skott i bröstet, vägrar att ta emot skadeståndet då han anser att mannens barn är de verkliga offren.

TIBOR FRÅN BUDAPEST, UNGERN

Tibor berättar om hur han räddar de rasister som hotar honom från att bli nedslagna.

JOSEPH FRÅN MANCHESTER, NORRA ENGLAND

Berättar om hur han som transexuell blev accepterad där han minst anade att han skulle bli det.

MARISA FRÅN SETUBAL, PORTUGAL

Marisa berättar om hur hela byn ställer upp för henne när hon i en olycka blir förlamad.

NADINE FRÅN PARIS, FRANKRIKE

Nadine berättar om hennes granne som bjuder hem en tiggare.

MIKAEL FRÅN HISINGS BACKA, GÖTEBORG, SVERIGE

Berättar om kvällen då han var med om en ondskefull handling som sen förvandlades till någon slags "Acts of Goodness".

Lev icke som om
du hade tusen år
framför dig.
Döden svävar
över dig.
Så länge du ännu
lever,
så länge du ännu
kan
- var god!

Marcus Aurelius, Själöbetraktelser bok 4:17

ATT PRATA OM EN SCENKONSTUPPLEVELSE

Konst kan vara drabbande, härlig, svår eller ointressant. Men en av de främsta egenskaperna hos ett konstverk är just att oavsett vad du tycker om det så är det en reflektionsyta där du speglar dig själv – verket i sig fungerar som ett bollplank för dina egna värderingar. Som lärare behöver man inte vara expert på en scenkonstföreställnings innehåll, tematik eller problemställningar. Du som lärare är också en åskådare och har precis som dina elever din egen upplevelse av det ni ser ihop.

Att prata om en scenkonstupplevelse kan både vara svårt och problematiskt. Var skall man börja och hur kan man ta samtalet vidare? Ofta fastnar man i om huruvida föreställningen var bra eller dålig och så har man inte mer att säga efter det. Syftet med att prata om en scenkonstupplevelse efteråt kan vara att ge var och en av individerna i klassen möjlighet till en djupare förståelse för just sin individuella tolkning.

Att kunna prata om upplevelsen inom ett tydligt ramverk skapar en djupare analys av det man upplevt. Då skapas möjligheten till att lyssna på andras individuella tolkningar utan att för den sakens skull hamna i polemik om vem som har tolkningsföreträde i värderingen av konstverket. Att i grupp kunna diskutera upplevelsen och lyssna på andra stärker oss som individer och vi lär oss även att avkoda andra delar av samhället.

Konst har alltid en mottagare och en avsändare – även om verket betraktas endast av utövaren själv. Konst är subjektiv och i en scenkonstföreställning så består allt du ser av val. Det finns en anledning till att ljuset är blått och att det står en grå fåtölj i mitten, att ljudet knastrar och plötsligt tystnar eller om allas hår är rött.

Med hjälp av frågorna AV VEM, FÖR VEM och I VILKET SYFTE så kan man inleda en analys av en scenkonstupplevelse – att göra detta i grupp innebär att man får syn på hur olika val får för konsekvenser för tolkningen. Denna analysmetod går alldeles utmärkt att göra på andra företeelser i samhället vare sig de påstår att de är subjektiva och objektiva – reklam som nyheter.

ACTS OF GOODNESS

Det finns en uppsjö av olika former av samtalsmodeller som går att presentera. Vi väljer att utgå från en klassisk konstanalysmodell som utvecklats av Riksteatern i "En väv av tecken" samt "Att prata scenkonst - en enkel metod för klassrummet" av Anna Berg för Regionteater Väst. Om man utgår från föreställningens form, hur det ser ut och vilka val som har gjorts, samt undviker så långt som möjligt att hamna i värderingar så kommer man också djupare in i förståelsen över upplevelsen.

När man börjar samtalet så är det viktigt att klarlägga att det inte finns något rätt eller fel i hur man tolkar. Det är också viktigt att sätta upp regler för samtalet, presentera hur det skall gå till. Börja inte i värderingar som bra, dåligt, svårt, jobbigt utan börja med tolkningar. Allt går att analysera eftersom allt är val. Utgå från dig själv och din upplevelse.

NÄR BÖRjade FÖRESTÄLLNINGEN?

HUR SÅG RUMMET UT?

VAR UTSPELAR DET SIG?

HUR MÅNGA PERSONER VAR MED?

HUR SÅG DOM UT?

HUR GAMLA VAR DOM?

VAD HADE DE FÖR RELATION?

VAD HÄNDE I FÖRESTÄLLNINGEN?

Referera tillbaka till det som kommit fram i första skedet av analysen men den här gången med ett VARFÖR?

Avsluta med att gå igenom hur ni själva kände – kände man igen sig i föreställningen, vad känner man för karaktärerna utifrån deras funktion i föreställningen. Öppna upp för tolkningar som innefattar känslor.

BOKTIPS:

PRATA SCENKONST
- EN ENKEL METOD FÖR KLASSRUMMET
/ ANNA BERG, REGIONTEATER VÄST.
ATT ÖPPNA NYA VÄRLDAR
/ RIKSTEATERN.
IDAG SKALL VI PÅ TEATER. DET KAN FÖRÄNDRA DITT LIV.
/ BIRGITTA GUSTAFSSON OCH LENA FRITZÉN

ACTS OF GOODNESS

ORDLISTA:

GOD det mest generella värderande begreppet.

GODHET ett filosofiskt och religiöst begrepp som är motsatsen till ondska och kan beteckna det som är moraliskt rätt.

ALTRUISM oegennyttia eller osjälviskhet (motsats till egoism), är att hjälpa andra utan att önska något i motprestation.

ETIK (från gr. *ethos; sed*), eller moralfilosofi, sedelära, en moralvetenskap, den del av filosofin som försöker besvara frågor som ”vad är det goda”, ”vad är det rätta”, ”hur bör en bete sig”.

EMPATI betecknar förmågan att uppleva och förstå andra personers känslor.

MEDKÄNSLA är en personlig egenskap. Medkänsla brukar definieras som en mer aktiv reaktion än empati, vilket är förmågan att känna in andras känslor – och det kan man också framför en film eller pjäs. Medkänsla väcks av andra människors lidande och man vill göra något åt det.

VÄRDEGRUND är ett begrepp som började användas i svenskan under 1990-talet i diskussioner kring framför allt ett kollektivs gemensamma etiska grundvalar; exempel på kollektiv är en nation, institution, förening eller folkrörelse. Begreppet kan även ha den vidgade innebörden att syfta på de mest grundläggande principerna inom en politisk ideologi eller religion.

SOLIDARITET (av latinets *solidum, hela summan, kapitalet*) innebär för kollektivt att gemensamt ta ansvar för något, inbördes gemenskap, att i egenskap av del av en grupp verka hänsynsfullt utan egenintresse för denna grups bästa.

ACTS OF GOODNESS

MORALEN, RELIGIONEN, FILOSOFIN OCH DEN GODA HANDLINGEN

Vi har samlat olika ingångar till människan, mänskligheten, samhället och godheten – från religiösa skrifter och filosofers tankenötter. Vad som räknas som ont och gott varierar med plats och tid.

Godhet, goda handlingar och meningen med livet har förmodligen diskuterats lika länge som människan levt i kollektiva strukturer. Hur skall vi förhålla oss till varandra och vilka regler skall gälla. Varför lever vi som vi gör och vad har vi för ansvar för varandra. Vi finner regler och förhållningssätt inom religionerna, inom lagarna, inom filosofin, sociologin och psykologin. Medfött eller inlärt?

”Sympati är vår starkaste instinkt,
starkare än egenintresse”

Charles Darwin

FILMTIPS:

POJKEN MED CYKELN
/ BRÖDERNA DARDENNE

GODHETEN
/ STEFAN JARL
WWW.GODHETEN.SE

JORDENS SNÅLLASTE APA
/ LASSE BERG
WWW.FORSKNING.SE/
NYHETERFAKTA/TEMAN/
EVOLUTION/OMFILMENJORDENS-
SNALLASTEAPA

ENJOY POVERTY
/ RENZO MARTEN

ACTS OF GOODNESS

NORMER OCH VÄRDEGRUNDER

Normer är föreskrifter för hur man bör eller inte bör handla, dessa varierar från person till person, från samhälle till samhälle, grupp till grupp. När en person uttrycker att något är moraliskt eftersträvansvärt (gott) eller avskyvärt (ont) är det ett uttryck för värderingar. Människor värderar om något är gott eller ont, vackert eller fult. Det är normer och värderingar som tillsammans utgör grunden för individens moral. En värdegrund kan ses som en gemensam plattform, ett slags eftersträvansvärt ideal.

DISKUTERA:

- Vilka är dina normer?
- Vilka normer runt dig ser du som allmängiltiga?
- Hur ser er skolas värdegrund ut?
- Vad baseras den på för moraliska grunder?
- Hur förvaltas den i skolan?

BOKTIPS:

ÄTA DJUR
/ JONATHAN SAFRAN FOER

RESAN FRÅN MÖRKRETS HJÄRTA/
EVA-LOTTA HULTÉN

ACTS OF GOODNESS

FN:S DEKLARATION ÖVER DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

Förenta Nationernas generalförsamling antog den 10 december 1948 en allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna. Förklaringen definierar vilka de grundläggande mänskliga rättigheterna är och togs fram av den dåvarande kommissionen för mänskliga rättigheter under ledning av Eleanor Roosevelt.

Omedelbart efter denna historiska händelse uppmanade generalförsamlingen alla medlemsstater att offentliggöra förklaringens text och att ”göra den spridd, känd, läst och förstådd framför allt i skolor och andra undervisningsinstitutioner utan hänsyn till olika länders eller regioners politiska förhållanden”.

Alla människor är födda fria och lika
i värde och rättigheter.
De har utrustats med förnuft och
samvete och bör handla gentemot
varandra i en anda av gemenskap.

Artikel 1, FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna

DISKUTERA MERA

På www.fn.se hittar ni förutom samtliga punkter för FN:s deklARATION ÖVER DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA även arbetsmaterial anpassat för skolan. Även på www.amnesty.se hittar ni läromaterial som arbetar med ett globalt perspektiv när det kommer till mänskliga rättigheter, alla människors lika värde och den etiska norm som antogs 1948 och fortfarande, oavsett hur samhället ser ut, gäller.

ACTS OF GOODNESS

DEN GYLLENE REGELN

Vad som är gott varierar i olika kulturer och över tid men man kan se att den gyllene regeln förekommer i de flesta religioner:

Gör intet mot andra vad du inte vill att de skall göra mot dig.
– Konfucius 500 f. kr.

Plåga inte andra med det som pinar dig själv.
– Buddah 200 f. kr.

Det som är dig själv förhatligt, skall du inte göra mot din nästa.
– Torahfolkaren Hillel år 0

Allt vad ni vill att människor skall göra för er, det skall ni också göra för dem.
– Jesus

Ingen är rättrogen förrän han älskar sin broder som sig själv.
– Hadhiterna 700-tal

DISKUTERA

Vad innebär ”den gyllene regeln” för dig?

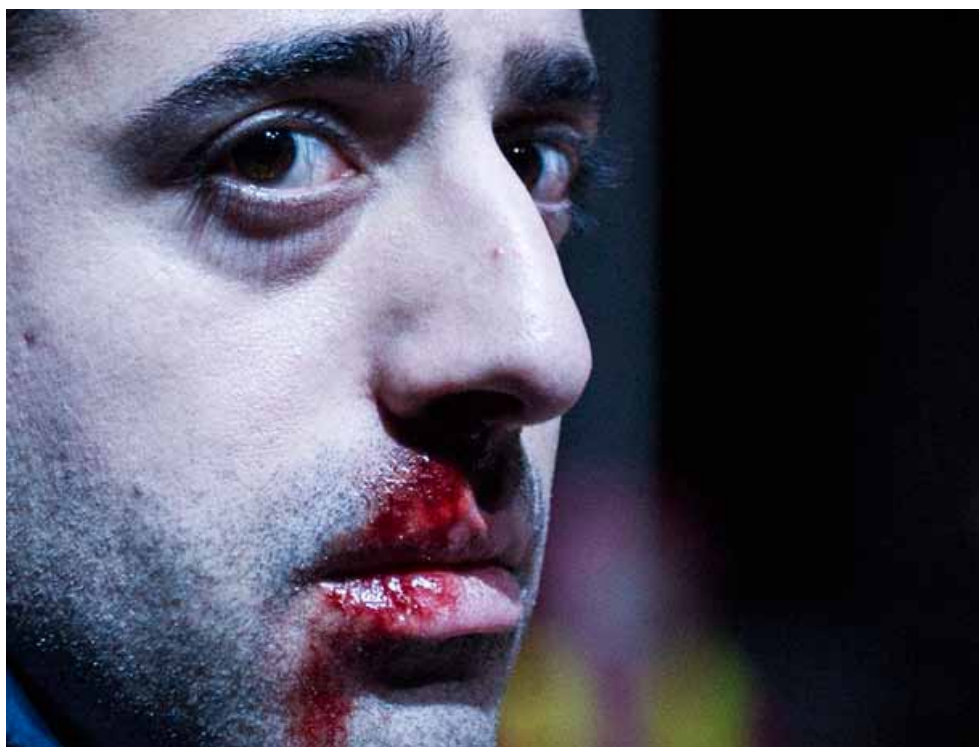
Blir det någon skillnad om den formuleras negativt (du skall icke) eller positivt (du skall)?

Går det organisera ett samhälle på den här principen?

”Utbildningen ska förmedla och förankra respekt
för de mänskliga rättigheterna.”

Ur läroplanen för gymnasieskolan.

ACTS OF GOODNESS

FÖRESTÄLLNINGEN ACTS OF GOODNESS BÖRJAR MED ETT BIBELCITAT.

Ni har hört att det blev sagt: "Öga för öga och tand för tand". Men jag säger er: väj er inte mot det onda. Nej, om någon slår dig på högra kinden, så vänd också den andra mot honom. Om någon vill processa med dig för att få din skjorta, så ge honom din mantel också. Om någon vill tvinga dig att gå en mil i hans tjänst, så gå två mil med honom. Ge åt den som ber dig, och vänd inte ryggen åt den som vill låna av dig. Ni har hört att det blev sagt: "Du skall älska din nästa och hata din fiende". Men jag säger er: älska er fiende och be för dem som förföljer er; då blir ni er himmelske faders söner. Var fullkomlig, så som er fader i himlen är fullkomlig.

Matt 5:38 - 45

DISKUTERA:

Vad innebär det här bibelcitatet för dig, hur tolkar du det?

Är det acceptabelt att börja en teaterföreställning med ett bibelcitat?

ACTS OF GOODNESS

FILOSOFISKA INRIKTNINGAR

DYGDETIKEN

Dygdetik är en etiklära som försöker svara på hur vi bör vara som människor. Infallsvinkeln är att tilldela den mänskliga karaktären en uppsättning karaktärsdrag där vissa klassas som moraliskt eftersträvansvärda – DYGDER, och andra som moraliskt förkastliga – LASTER. Dygderna är eviga och dessa är möjliga att förvärva.

Syftet med dygderna är inte att verka som en form av juridisk måttstock som man skulle kunna använda för att mäta den moraliska kvaliteten i andras handlande utan de är enbart till för att inspirera människor att utveckla sin egen moraliska karaktär.

Elizabeth M. Anscombe skrev i artikeln *Modern Moral Philosophy* att man kan anta att det inte kan finnas några moraliska regler om det inte också förutsätts att det finns något övernaturligt väsen som har skapat dessa regler för mänskligheten att följa. Med andra ord – om det inte finns ett högre väsen – någon form av Gud eller annat att följa så är det enda hoppet dygdetiken och att den kan inspirera oss till att bli bättre människor.

Detta innebär att dygdetiken egentligen är helt oanvändbar som juridiskt grundverk, eftersom det inte låter oss avgöra om en persons handlande i en given situation är rätt eller fel. Frågan om dygdetikens vara eller icke vara handlar om huruvida det är rimligt att förvänta sig att ett etiskt system skall kunna besvara frågorna om vad som utgör rätt eller fel handlande, eller om ett etiskt system är det som endast skall inspirera oss till att bli bättre människor utifrån vår helt egna subjektiva syn på vad en god människa är.

Några av de främsta dygderna: ansvarsfullhet, medkänsla, mod, pålitlighet, ärlighet och ödmjukhet.

DISKUTERA:

Hur är en god människa?

Vilka dygder har en god människa?

Hur är en dålig människa?

Vilka laster har hen?

Kan alla bli dygdiga? Eller behövs det materiella förutsättningar - exempel:

Är man en dålig människa om man stjälar mat när man svälter?

FÖRETRÄDARE INOM DYGDDETIKEN: Platon, Aristoteles, Martha Nussbaum.

ACTS OF GOODNESS

PLIKTETIKEN

Pliktetiken ser inte handlingens konsekvenser som det moraliskt relevanta utan utgår istället från handlingen i sig själv. Handlingen kan vara rätt eller fel oavsett vilka konsekvenser den får – det handlar om de plikter man har och handlingen skall överrensstämma med dessa. Alla människor känner av olika plikter som tex. inte döda, inte stjäla eller inte ljuga.

En av de viktigaste filosoferna inom pliktetiken är Immanuel Kant. Kants etik kan sammanfattas på följande sätt: förnuftet är etikens grundval, människans natur och böjelser är ovidkommande ur ett etiskt perspektiv, den goda viljan är det enda som har absolut värde, plikten är det viktigaste begreppet och det kategoriska imperativet är moralitetens högsta princip.

Människan har ett förnuft men den goda handlingen saknar moraliskt värde om den ej utförs av plikt. Med andra ord, handlingen i sig är inte moraliskt god om den genomförs på grund av naturlig instinkt, känsla eller böjelse - det viktigaste är intentionen. Kants kategoriska imperativ, eller normer kort och gott, är kända och två av dem lyder:

”Handla endast efter den maxim om vilken du samtidigt kan vilja att den upphöjdes till allmän lag”

”Handla så att du alltid behandlar personer som självändamål och inte enbart som medel.”

Kant står för en slags pliktetik där det finns handlingar som är förbjudna oavsett konsekvenserna. Med andra ord ligger handlandet i fokus. Kort och gott – du skall aldrig bryta mot reglerna eller handla på ett sätt som bryter emot regelverket. Du får inte döda trots att konsekvensen av handlandet kan rädda flertalet andra eftersom du då bryter emot regeln du skall inte döda.

Kant hävdade att alla rationella varelser har både en inneboende rätt till frihet och en plikt att ingå i ett samhälle styrt av ett socialt kontrakt, det senare för att kunna realisera och bibehålla sin frihet.

DISKUTERA

Går det att leva utifrån en genomgående pliktetik?
Vad finns det för ”plikter” i livet?

FÖRETRÄDARE INOM PLIKTETIKEN: Immanuel Kant.

ACTS OF GOODNESS

KONSEKVENSETIKEN

Enligt konsekvensetiken är handlandet i sig sekundärt och resultatet är det som är det moraliskt viktigaste. Handlingsalternativen rangordnas utifrån utfall och konsekvens och man bör välja det handlingsalternativ som ger bäst effekt, bästa resultatet. Inom konsekvensetiken finns ett flertal läror som skiljer sig markant åt när det kommer till synen på vem som skall gynnas, huruvida det är den egna individen eller kollektivet, samt vad det är som är målet om man med målet menar det goda. Hedonismen menar att det är lyckan, lusten som skall maximeras men där finns det konflikter i hur man räknar/mäter lyckan. Utilitarismen menar att det är det totala utfallet ur universums synvinkel som ska räknas.

Utilitarismen är en teori inom etiken som diskuterar den rätta handlingen och att den är den handling som maximerar nyttan – det vill säga maximerar utfallet av lycka och minimerar utfallet av lidande. Utilitarism är ingen enhetlig lära utan det finns stora variationer.

Man kan dela utilitarismen i två spår – handlingsutilitarism och regelutilitarism.

HANDLINGSUTILITARISM menar på att vi skall handla så att konsekvenserna blir så goda som möjligt för alla individer i frågan.

REGELUTILITARISM menar att vi skall handla som att om handlingen i sig skulle upphöjas till regel, så skulle den ge de bästa konsekvenserna.

EXEMPEL:

Tre personer kommer dödssjuka till sjukhus.

Två skulle överleva om de fick organ från den tredje.

HANDLINGSUTILITARISMEN

Skulle hävda att man då har rätt att döda den tredje och rädda två.

REGELUTILITARISMEN

Skulle hävda att ingen kan bli räddad då det är fel att döda. Alla tre dör. Om man skulle dödat en person skulle förtroendet för sjukvården totalt undergrävas

DISKUTERA

Om ens etiska rättesnöre utgår från att ändamålet helgar medlen
– vad kan det få för konsekvenser?

FÖRETRÄDARE: Peter Singer, Torbjörn Tennesjö, Jeremy Bentham, John Stuart Mill.

ACTS OF GOODNESS

ETISK EGOISM

Den engelska filosofen Thomas Hobbes menar att människan är en egoistisk varelse som styrs av sina egna intressen, naturtillståndet är ”en allas kamp mot alla”. Människan har endast två primitiva psykologiska reaktioner – BEGÄR och MOTVILJA och drivs enbart av DÖDSFRUKTAN och STOLTHET. Dock tillskriver han människan ytterligare en förmåga – FÖRNUFT. Vi är alltså tillräckligt smarta för att inse att vi måste samarbeta för att överleva.

Hobbes mest kända verk *Leviathan* (1651) beskriver vikten av att skapa en statsmakt för att skydda människorna från varandra och sig själva, då människan i grund och botten är en egocentrisk varelse.

Tanken tas vidare av nationalekonomins fader Adam Smith som menar att summan av egoistiska handlingar leder till stor godhet för flertalet genom handel och specialisering. Poängen är att genom att agera utifrån egenintresse skapas goda konsekvenser.

DISKUTERA:

Är allt okej så länge det direkt inte skadar någon annan?

Går det att lösa dagens klimathot på frivillig väg eller behövs det ett yttre tvång?

”Skrapar man på en altruist ser man en hycklare blöda”

Michael Ghiselins

ACTS OF GOODNESS

NIHILISMEN

Nihilismen kommer från latinet ingenting och är en filosofisk position som argumenterar för att existensen är utan objektiv mening. Moral existerar inte – alltså finns inga moraliska värden mot vilka du kan upprätthålla en regel eller för den delen logiskt tycka att en handling är bättre än den andra.

Gud är död och det finns ingen högre makt, och om det mot all förmodan finns en högre makt som vi skall lyda under så har vi som individer ingen plikt att följa detta i vilket fall som helst. Det finns i och med det här heller ingen högre existentiell anledning till livet överhuvudtaget.

DISKUTERA

Går det att leva tillsammans med andra människor om det inte finns ett rätt eller fel, gott eller ont?

FÖRETRÄDARE: Fredrich Nietzsche, Martin Heidegger

BOKTIPS:

ATT TÄNKA NOGA
/LIZA HAGLUND

ÖPPET SINNE – STOR RESPEKT
/LIZA HAGLUND & NERS PERSSON

SJÄLVKLART? INTE!
/LIZA HAGLUND & NERS PERSSON

SOFIS VÄRLD
/JOSTEIN GAARDER

”om Gud
inte existerar
så är allt
tillåtet”

Fjodor Dostojevskij, ur romanen "Bröderna Karamazov"

ACTS OF GOODNESS

CITATEN

”Ni har hört att det blev sagt: Du skall älska din nästa och hata din fiende. Men jag säger er: älska era fiender och be för dem som förföljer er.”

- *Matt 5:43-44*

”Jaga bort den dåliga handlingen med en god.
Den som var din fiende kan en dag bli din nära vän.”

- *Koranen 41:34*

”Goda handlingar är som bra dikter. Man greppar genast känslan i dem, men kan inte förklara dem rationellt.”

- *Albert Einstein*

”Istället för att bra vara goda, sträva efter att frambringa ett samhälle som gör godhet möjligt, eller ännu hellre gör den överflödig.”

- *Bertholt Brecht*

”Ingen utom en tiggare väljer att huvudsakligen vara beroende av sina medmänniskors godhet.”

- *Adam Smith*

”Ack, var i världen sker större dårskaper än hos de medlidsamma.”

- *Friedrich Nietzsche*

”En till synes god egenskap för till undergång
medan den egenskap som verkar vara ond, leder till säkerhet och välstånd.”

- *Machiavelli*

”Om du skrapar på en altruist, ser du en hycklare blöda.”

- *Michael Ghiselin*

”Många anser sig ha ett gott hjärta, men har bara svaga nerver.”

- *Marie von Ebner-Eschenbach*

”Du ska inte tro att du är lika god som vi.”

- *Jantelagen*

”Ingen människa ger med annan avsikt än den egna nyttan.”

- *Thomas Hobbes*

ACTS OF GOODNESS

”I århundraden har det predikats att godhet är att offra sig för påhittade gudar eller inkompetenta medmänniskor. Men ditt liv tillhör dig och det goda är att leva det.”

- *Ayn Rand*

”Lev icke som om du hade tusen år framför dig. Döden svävar över dig. Så länge du ännu lever, så länge du ännu kan: Var god!”

- *Marcus Aurelius*

”Då goda handlingar omedelbart måste glömmas, blir de aldrig en del av den här världen. De kommer och försvinner, utan att lämna några spår.”

- *Hannah Arendt*

”Det verkligt irrationella och på riktigt oförklarliga är inte ondskan, utan tvärtom, det goda.”

- *Imre Kertész*

”Fiktiv ondskan är romantisk och omväxlande; verklig ondskan är dyster, trist, tråkig. Fiktiv godhet är tråkig; verklig godhet är alltid ny, underbar, berusande.”

- *Simone Weil*

ACTS OF GOODNESS

RESONERA MORALISKT - MEN AGERA DÅ?

De flesta av oss kan nog erkänna, om vi är ärliga, att det är ofta vi tänker goda tankar men inte lika ofta som vi omvandlar dem till konkreta faktiska handlingar. Att handla med goda intentioner, att förändra världen.

ICKE-VÅLD

Icke-våld är en politisk metod samt ett principiellt synsätt på hur handlande bör gå till. Icke-våld är oftast mer än bara avståndstagande från våld. Då handlar det om aktiva metoder för att i direkta situationer motverka våld men också tankar kring hur man skapar en värld fri från våld. Mahatma Gandhi lanserade icke-våld utifrån hindubegreppet ahimsa som betyder "utan våld". Gandhi ställde icke-våldet mot våld och krig som politisk metod. För honom var icke-våld ett ingripande, och begreppet vänder sig därför också mot passiva protester samt mot pacifismens vägran. Att vägra delta i våld som pacifismen föreslår - exempelvis genom vapenvägran eller militärskattevägran - är otillräckligt menade Gandhi. Man måste dessutom konfrontera våldet och ingripa vid förtryck. Gandhi menade att man behöver längre träning för icke-våld än en soldat behöver för att delta i krig. *(källa: wikipedia)*

BOKTIPS:

SJÄLVBIOGRAFI - ELLER HISTORIEN OM MINA
EXPERIMENT MED SANNINGEN.
/MAHATMA GANDHI

ICKEVÅLD! : HANDBOK I FREDLIG SAMHÄLLSFÖRÄNDRING
/ KLAUS ENGELL-NIELSEN, ANNIKA SPALDE,
PELLE STRINDLUND

CIVILKURAGE

Civilkurage är mod att stå för sin åsikt, även om det innebär en personlig risk. Den som har civilkurage har ofta också modet att ingripa när någon blir utsatt och behöver hjälp. Man kan säga att civilkurage är raka motsatsen till uttrycket "Sköt dig själv och skit i andra".

I många länder finns en civilkuragelag som innebär att var och en är skyldig att ingripa när en annan människa befinner sig i nöd. Denna lag gäller bland annat i Norge, Danmark, Finland, Schweiz, Belgien och Frankrike. Det finns ingen civilkuragelag i Sverige.

BOKTIPS:

VÄGEN UT UR HATET / WWW.VAGENUTURHATET.SE

BOKTJUVEN
/MARKUS ZUSAK

OBS! BOKTJUVEN FINNS ÄVEN SOM FILM

DISKUTERA

Vilka goda handlingar har ni utfört?
Vilka goda handlingar har ni mottagit?
Vad gjorde dessa till just goda handlingar?

”Tänk ut ett
förslag på hur vi
kan förändra
världen
– och omsätt det i
handling”

*Läraren i filmen ”Skicka vidare”
– film i regi av Mimi Leder från år 2000.*

GODHETS Forskning

På bland annat UC Berkeley, Stanford University och Karolinska Institutet genomförs det forskning på godhet som ett tvärvetenskapligt ämne.

Neurokirurgen James Doty från Stanford University hävdar att precis som långvarig stress och trauma kan krympa hippocampus och försämra våra minnesfunktioner, kan positiva omständigheter som mycket kärlek, meningsfulla sammanhang och hjälpsamhet förändra nervbanorna i hjärnan. Områden i hjärnan som är förknippade med belöning stimuleras och då frigörs dopamin som vi mår bra av. Detta händer när vi får mat, sexuell tillfredsställelse och andra belöningar såsom pengar. Dotys forskning visar att det utlöses mer dopamin när man visar medkänsla med andra. Mer dopamin än när det kommer till sex och pengar.

Förmågan till medkänsla syns i hjärnans områden som är kopplade till empati, omhändertagande och njutning – de lyser upp vid avbildning med funktionell magnetkamerateknik. Premotoriska cortex aktiveras, vilket tyder på att medkänsla får oss att vilja göra något åt andras lidande, närma oss och visa omsorg. När vi känner medkänsla blir hjärtrytmen långsammare och det så kallade anknytningshormonet oxytocin frigörs. Att känna medkänsla är ett tecken på en väl utvecklad hjärna.

Samhällen med sociala skyddsnet, ett utvecklat bistånd till andra länder och där barnen är snälla mot varandra är lyckligast. Att uppleva lycka leder till en starkare hälsa och längre liv. För samhället innebär det mindre konflikter och nöjdare medborgare.

Idag forskar vi om social hållbarhet – på samma principer som ekologiskt hållbara samhällen – vad behöver vi göra för att skapa ett hållbart samhälle?

(källa: SvD - tema medmännisklighet 2013)

”Det är inte vetenskapens sak att hitta meningen med livet och än mindre att berätta hur vi ska leva våra liv.”

*Frans de Waal
- författare till boken "Bonobon och tio guds bud"*

LÄS MER:

BONOBON OCH TIO GUDS BUD
/ FRANS DE WAAL

[WWW.HTTP://GREATERGOOD.BERKELEY.EDU/](http://GREATERGOOD.BERKELEY.EDU/)

[HTTP://WWW.STEFANEINHORN.SE](http://WWW.STEFANEINHORN.SE)

ACTS OF GOODNESS

VÄRDERINGSÖVNINGAR

Värderingsövningar är ett bra knep att ta till när man vill starta en diskussion och få alla involverade. Genom att ställa värderingar och påståenden mot varandra visar man ofta på hur svårt det är att ta ställning i olika frågor, att det oftast finns undantag från regeln och att alla inte tycker lika. Viktigt att tänka på när man leder övningarna är att man inte lägger en egen värdering i de påståenden man presenterar. Risken är då att deltagarna antingen väljer att medvetet svara "rätt" eller "fel" och man förlorar meningen med övningen. Det är också viktigt att innan man börjar övningen poängtera att man inte får kommentera de andra deltagarnas val och att man själv som ledare inte kommer att värdera svaren som ges.

UPPVÄRMNING

Alla sitter vid sina bänkar, på sina stolar. Du berättar hur det går till; du kommer att presentera påståenden för klassen/gruppen, håller man med reser man sig upp, håller man inte med sitter man kvar. Bra att börja med ett enkelt påstående som till exempel: *Sommaren är den bästa årstiden* eller, om man väljer att lägga det på en mer personlig nivå, *Jag tycker sommaren är den bästa årstiden*.

HETA STOLEN

Samla gruppen sittandes på stolar i en ring utan bord eller bänkar. Se till att det finns en tom stol i ringen. Övningen går till så här: du kommer med ett påstående och håller man med om det som sägs reser man sig och byter plats med någon. Håller man inte med eller är tveksam, sitter man kvar på sin plats. När alla är färdiga kan du fråga lite om varför någon valde det ena eller det andra.

LINJEN

Lägg lappar med siffrorna 1 till 5 på en linje längs med golvet, med ca. en halv-meter mellan varje lapp. Nr 1 och 5 markerar ytterlighetsuppfattningarna. Ställ en fråga eller ett påstående, (exempelvis; *vad gör du om du känner att någon har kränkt dig?* där 1 är att man ger tillbaka direkt och 5 att man inte säger eller gör någonting). När frågan sen ställts går alla samtidigt till den siffra de valt om någon står ensam kan du som ledare ställa dej tillsammans med den personen. Ge sedan eleverna tid till att prata, antingen två och två eller i smågrupper, om sina val. Låt sedan varje grupp berätta vad de har pratat om.

ACTS OF GOODNESS**HETA LINJEN**

Heta linjen är ett sätt att verkligen realisera hur svårt det är att ta ställning. Det finns inga gråzoner och heller ingen möjlighet att välja en neutral plats om man är osäker. Det är även här mycket bra att göra linjen fysisk (snöre eller tejp) och att tydligt markera ja och nej. Du kommer med ett påstående, därefter väljer gruppen antingen ja eller nej. Ställ därefter frågan direkt till ett par elever om varför han eller hon valde just den sidan. Meningen är att eleverna skall formulera varför man svarade som man gjorde och utifrån det skapa en diskussion.

ACTS OF GOODNESS

PÅSTÅENDEN

EN GOD HANDLING ÄR ALLTID EGOISTISK I GRUNDEN.

EN VINNER ALLTID SJÄLV PÅ ATT GÖRA EN GOD HANDLING.

EN SKÄNKER PENGAR TILL VÄLGÖRENHET FÖR ATT DÖVA SITT
EGET DÅLIGA SAMVETE.

JAG KÄNNER MIG GOD NÄR JAG GER PENGAR TILL VÄLGÖRENHET.

JAG KÄNNER MIG GOD NÄR JAG GER PENGAR TILL EN TIGGARE.

MÄNNISKOR FÖDS GODA.

JAG ÄR INTE ANSVARIG FÖR ANDRA MÄNNISKORS LIV.

JAG KAN PÅVERKA VÄRLDEN.

TIGGERI BORDE FÖRBJUDAS.

ALLA MÄNNISKOR HAR SAMMA VÄRDE.

ALLA MÄNNISKOR HAR RÄTT TILL SKOLA.

JAG ÄR SKYLDIGA ATT INGRIPA OM NÅGON FAR ILLA.

DU KAN LÖSA VÅLD MED VÅLD

EN FÅR UTFÖRA NÅGONTING ONT FÖR ATT NÅ NÅGOT GOTT.

JAG SKULLE ALDRIG UTSÄTTA MIG SJÄLV FÖR FARA FÖR ATT
RÄDDA NÅGON ANNAN.

JAG SKULLE ALDRIG UTSÄTTA NÅGON ANNAN FÖR FARA FÖR ATT
RÄDDA EN TREDJE PART.

DET ÄR ENKELT ATT SKILJA PÅ GODA OCH ONDA HANDLINGAR.

JAG SKULLE OFFRA MITT LIV FÖR ATT ANDRA/MIN SYSTER/
FAMILJ/VÄN/FRÄMLING SKULLE ÖVERLEVA.

JAG SKULLE OFFRA MINA ÄGODELAR FÖR ATT EN KOMPIS
SKULLE FÅ DET BÄTTRE.

JAG SKULLE OFFRA MINA ÄGODELAR FÖR ATT EN FRÄMLING
SKULLE FÅ DET BÄTTRE.

JAG BLIR PROVOCERAD NÄR NÅGON BERÄTTAR EN GOD HAND-
LING HEN HAR UTFÖRT.

JAG TYCKER MAN SKALL SÄTTA SIG SJÄLV FRÄMST.

DET ÄR INGEN SKILLNAD PÅ ATT HJÄLPA BARN I SVERIGE ELLER I
NÅGOT ANNAT LAND.

OM ETT BARN FALLER PÅ GATAN BREDVID MIG OCH SKADAR SIG
– HJÄLPER JAG HEN OMGÅENDE.

OM EN UTELIGGARE FALLER PÅ GATAN BREDVID MIG OCH SKADAR
SIG – HJÄLPER JAG HEN OMGÅENDE.

OM JAG UTFÖR EN GOD HANDLING MOT NÅGON HAMNAR DEN I
SKULD TILL MIG.

EN GOD HANDLING KAN ANVÄNDAS SOM MAKTMEDEL.

JAG KAN AVSTÅ FRÅN MIN EGEN VÄLFÄRD FÖR ATT FLER MÄN-
NISKOR SKALL KUNNA FÅ DET BÄTTRE.

ALLA MÄNNISKOR ÄR LIKA VÄRDA.

ACTS OF GOODNESS

4-HÖRNSÖVNING

En 4-HÖRNSÖVNING är en värderingsövning som kräver lite mer tid. Du delar upp rummet i fyra stationer med en neutral zon i mitten. Alla utgår från den neutrala zonen och det är också där du presenterar påståendet eller dilem-mat. Du ger sen tre av hörnen olika alternativ till svar på påståendet och lämnar det fjärde hörnet fritt för egna reflektioner.

TIGGERI

Just nu pågår en debatt i svensk media och på sociala forum om huruvida man skall förbjuda tiggeri, tiggare och att ge pengar till folk som tigger. Det finns en massa olika ingångar i den här diskussionen och man kan använda en fyrahörnsövning för att starta ett samtal och en djupare analys i vad som dis-kuterar. En enkel ingång är att helt enkelt presentera temat och dela upp rummet hörn i följande påståenden.

1. Att tigga pengar bör förbjudas.
2. Att ge pengar till tiggare bör förbjudas.
3. Det borde vara en plikt att ge pengar till tiggare.
4. Öppet hörn.

”jag ändrar mig, jag tycker Blanca gör den godaste handlingen. Hon offerar allt för några kronor och sitter på gatan i regn och snö för att försörja sin familj i Rumänien.”

Kille 19 år, provpublik på Acts of Goodness svarar på frågan
”Vem av skådespelarnas karaktärer utför den godaste handlingen?”

FÖRLÅTELSE

I föreställningen så blir Mikael misshandlad, rånad och övergiven av Adam. Dock vänder Adam tillbaka för att hjälpa Mikael och lämna tillbaka det han precis tog. Han ber om förlåtelse och Mikael lämnas med beslutet – att förlåta eller ge igen.

1. Man måste alltid förlåta.
2. Öga för öga, tand för tand.
3. Man måste inte förlåta men heller ej hämnas.
4. Öppet hörn.

ACTS OF GOODNESS

REBECKA:

Jag har inte misstänkliggjort det. Det enda jag frågade var om det fanns, så att säga, någon annan synergi, bivitst för dig personligen, till den här ytterligt fina och goda gåvan som du i nåd och barmhärtighet nu skänker mig.

BIVINSTER

1. En handling blir mindre god om den som utför den tjänar på det.
2. En handling är ej god om den som utför den tjänar på den.
3. Det spelar ingen roll, handlingen är god i sig.
4. Öppet hörn

ACTS OF GOODNESS

ACTS OF GOODNESS

URPREMIÄR 22 MARS
TID 1 TIM 20 MIN

MANUS MATTIAS ANDERSSON

REGI MATTIAS ANDERSSON

SCENOGRAFI & KOSTYM ULLA KASSIUS

MASK LINDA BOLJE AF GENNÄS

LJUS TOMAS FREDRIKSSON

LJUD JONAS REDIG

DRAMATURG STEFAN ÅKESSON

MED BAHADOR FOLADI, DAVID FUKAMACHI

REGNFORS, YLVA GALLON, MARALL NASIRI,
ANNA HARLING, OVE WOLF

REGIASSISTENT LILLIE ALEKSANDROV

KOSTYMATELJÉ HELENA ARVIDSSON

KOSTYMATELJÉ SARA LUNGGREN

KOSTYMVÅRD EMMA JENHOLT

MASKASSISTENT JOSEFIN EKERÄS

REKVISITA WANJA JOHANSSON FERNANDES

SCENTEKNIK THERESIA KNEVEL

SCENTEKNIK KENNETH KLING

SCENTEKNIK KRISTER NYLANDER

SCENTEKNIK PETER MOA

SCENTEKNIK STEFAN KIRCHHOFF

DEKORTILLVERKNING BACKA TEATER

TEKNISK CHEF SVEN-OVE FRANSSON

INFORMATÖR & LÄRARHANDLEDNING ERIKA ISAKSSON

MARKNADSFÖRING MARIA PETERSSON

PRODUCENT LISA NOWOTNY

PRODUCENTPRAKTIKANT KRISTINA ERIKSSON

PUBLIKARBETE LINNÉA ÅSENGÅRD

INTERVJUER JOHANNA OLAUSSON, ELEFTRERIA GEROFOKA,
ANJA SUŠA, CARINA RODNEY, CARMEN VIOREANU, DÁLINT JUHÁSZ
FOTO OLA KJELBYE

KONSTNÄRLIG LEDARE BACKA TEATER MATTIAS ANDERSSON
VD & ANSVARIG UTGIVARE RONNIE HALLGREN

TACK TILL: ALLA RESPONDERER RUNT OMKRING I
EUROPA SOM DELAT MED SIG AV SINA BERÄTTELSE.
CHRISTINA HELDNER, PAULA COSTA, KAJSA PAULSSON,
CHARLOTTA KARLSSON, ANNA LILJA, MATS NAHLIN,
DAVID, SAEED

RÖSTER: NICOLAS KOLOVOS, LILLIE ALEKSANDROV,
ANDREEA MARIŞ, LÁSZLÓ HÁGÓ, MARINE BELDJERBA,
ANGÉLICA CAPITAO PATRAO, NINA NATRI, MAREEN
BRUNS, FIANNA ROBIJN, DANIEL CALLERO SANCHEZ,
DENNIS FRANCO, ZAHRA AHMADI

ALL MUSIK I FÖRESTÄLLNINGEN AV JONAS REDIG
MED UNDANTAG AV: "AVALON", ROXY MUSIC
OCH "WALKIN ON A PRETTY DAY", KURT VILE

”Fiktiv ondska
är romantisk
och omväxlande;
verklig ondska är
dyster, trist, tråkig.

Fiktiv godhet
är tråkig;
verklig godhet
är alltid
ny, underbar,
berusande.”

Simone Weil